

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia de Securitate 12(1) (2022)

ISSN 2657-8549

DOI 10.24917/26578549.12.1.8

Andrzej Żebrowski

Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie

ORCID ID: 0000-0002-2779-9444

Izabela Szkuřat

Akademia Pomorska w Słupsku

ORCID ID: 0000-0001-6320-8421

Bezpieczeństwo Europy po rozszerzeniu Sojuszu Północnoatlantyckiego w 1999 roku (wybrane aspekty)

The security of Europe after extending the North Atlantic Alliance in 1999

Abstrakt

Celem badania jest wykazanie różnic w procesie kształtowania bezpieczeństwa pod wpływem czynników występujących w środowisku międzynarodowym. Przeanalizowano skuteczność NATO w procesie kształtowania europejskiego systemu bezpieczeństwa poprzez przyjmowanie nowych państw członkowskich. Zastosowano następujące metody: analizę dokumentów, literatury i procesów zachodzących w europejskiej przestrzeni bezpieczeństwa. Na koniec przedstawiano rezultaty i wyniki: ocena, wnioski, perspektywy.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo; Europa; Sojusz Północnoatlantycki; europejski system bezpieczeństwa

Abstract

The aim of the study is to determine the differences in the process of forming security under the impact of factor occurring in the international environment. NATO's effectiveness in the process of forming the European security system by accepting new member states. The metod consists in analyzing documents, literature, as well as processes taking place in the European security space. Results: evaluation, conclusions, perspectives.

Keywords: security; Europe; North Atlantic Alliance; European security system

Wprowadzenie

Przemiany systemowe w stosunkach międzynarodowych zapoczątkowane rozpadem bipolarnego podziału świata, w wyniku którego na polu konfrontacji pozostało

jedno mocarstwo, wiązały się z poszukiwaniem jakościowo nowej formuły bezpieczeństwa globalnego w sferach: politycznej, militarnej, naukowo-technicznej, ekonomiczno-gospodarczej, żywnościowej, naturalnych zasobów (w tym energetycznych), informacyjnej itp. Na skutek wspomnianego rozpadu dwubiegunowego podziału świata, Związku Radzieckiego, Układu Warszawskiego i RWPG, zniknęły także wszelkie bariery dla procesów związanych z globalizacją.

Postępująca globalizacja wiązała się z budowaniem silnej i scentralizowanej władzy, ponieważ tylko taka mogła realizować plany stopniowego opanowywania tych części świata, które do czasu rozpadu ówczesnego podziału świata były dla niej nieosiągalne. Ponadto odpowiadała i nadal odpowiada interesom elit kapitałowych. Na uwadze należy mieć to, że obowiązujące prawo globalizacji jest wykorzystywane przez mocarstwa kapitału globalnego za pomocą wolnego międzynarodowego przepływu kapitału, towarów, usług i ludzi. Istotny jest także przepływ informacji, wiedzy, a także idei – nie zawsze zgodnych z prawem międzynarodowym czy krajowym. „Prawo globalizacji w warunkach liberalnego światowego rynku wymusza budowanie coraz większych instytucji, przedsiębiorstw i gospodarek, coraz potężniejszych państw. Z prawa tego wynika wyzysk państwa słabszego przez silniejsze na zasadzie jego przewagi finansowej, technologicznej i handlowej” (Narski, 2004, s. 5–6). Do przestrzegania tego prawa zostały zmuszone m.in. państwa Europy Środkowo-Wschodniej, które w następstwie wyjścia z systemu państw socjalistycznych straciły parasole ochronne w sferach: politycznej, gospodarczej i militarnej, ze szczególnym wskazaniem na parasol jądrowy.

Warunki dla tych państw stawiane były (co jest kontynuowane nadal) przez kapitał globalny, zaś kapitał finansowy, będący połączeniem kapitału przemysłowego, handlowego i bankowego, dyktował jakościowo nowe warunki przede wszystkim w sferze finansowo-gospodarczej, co oznaczało przejęcie kontroli nad nowymi uczestnikami stosunków międzynarodowych w Europie Środkowo-Wschodniej.

Państwa, a także podmioty pozapaństwowe uczestniczące w organizacji globalnego świata, z dominacją wymiany i finansów, opanowują świat za pomocą instytucji międzynarodowych. Międzynarodowy przepływ kapitału prowadzi do wyzysku gospodarczego na świecie i odnosi się m.in. do inwestycji portfelowych, bezpośrednich, obrotów kapitałowych czy też kredytów bankowych. Należy zauważyć, że postęp gospodarczy na świecie dotyczy państw rozwiniętych cywilizacyjnie i gospodarczo (Narski, 2004, s. 16–17).

W tych złożonych warunkach, przede wszystkim gospodarczych, znalazły się państwa Europy Środkowo-Wschodniej, które zmuszone zostały do podporządkowania się procesom globalizacji. Nieprzyjęcie warunków narzucanych przez tzw. światowy rząd oznaczało samotne poruszanie się w środowisku bezpieczeństwa międzynarodowego, brak wsparcia w procesie realizacji polityki zagranicznej, związanej m.in. z bezpieczeństwem wewnętrznym i zewnętrznym państwa. Prowadziło to najczęściej do izolacji na arenie międzynarodowej, a w konsekwencji do osamotnienia politycznego, gospodarczego i wojskowego. Z kolei przyjęcie owych

warunków oznaczało bezwzględne podporządkowanie się państwom bogatym oraz narodowym i ponadnarodowym korporacjom handlowo-gospodarczym, a w konsekwencji realizowanie ich partykularnych interesów na różnych płaszczyznach. Polska, Czechosłowacja (po rozpadzie Czechy i Słowacja), Litwa, Łotwa i Estonia, a po przeciwnej stronie barykady Federacja Rosyjska, Białoruś i Ukraina – podjęły działania, wybierając własne drogi do zapewnienia bezpieczeństwa w jakościowo zmieniającej się rzeczywistości polityczno-społecznej, gospodarczej, a przede wszystkim militarnej. Należy mieć świadomość tego, że do głównych instytucji i organizacji europejskich zapewniających bezpieczeństwo na kontynencie europejskim w ówczesnych warunkach politycznych należały (należą): OBWE w Europie, NATO wraz z Północnoatlantycką Radą Współpracy i Partnerstwem dla Pokoju, które Sojusz powołał, Unia Europejska, Unia Zachodnioeuropejska, Rada Europy oraz Wspólnota Niepodległych Państw, z jej główną siłą – Rosją (Kaczmarek, 1998, s. 4). W tych warunkach jedyną siłą o charakterze polityczno-wojskowym był Sojusz Północnoatlantycki, tworzący system kolektywnej obrony.

Sojusz Północnoatlantycki po zimnej wojnie

Sojusz Północnoatlantycki od czasu zakończenia tzw. zimnej wojny uważał za cel nawiązanie stosunków w zakresie współpracy z Rosją, co miało stanowić zasadniczy element bezpieczeństwa i stabilizacji, mogącej przysłużyć się dobrze interesom całej społeczności międzynarodowej. Skutkiem wielu starań i zabiegów było porozumienie zwane Aktem stanowiącym o wzajemnych stosunkach, współpracy i bezpieczeństwie między NATO a Federacją Rosyjską, podpisane 27 maja 1997 roku w Paryżu (Śmiałek, 2001, s. 124). Do najważniejszych przedmiotów konsultacji i współpracy między NATO a Rosją należały m.in.:

1. wymiana informacji na temat bezpieczeństwa;
2. możliwe współdziałanie, w tym udział w operacjach pokojowych.

Ważną rolę odgrywają stosunki NATO z Ukrainą. Ukraina jest aktywnym uczestnikiem Partnerstwa dla Pokoju (PdP), działa zarówno w Kwaterze Głównej NATO, jak i w krajach Sojuszu i krajach partnerskich. Podczas konferencji szefów państw i rządów krajów NATO w lipcu 1997 roku w Madrycie przywódcy Sojuszu oraz prezydent Ukrainy podpisali Kartę o szczególnym partnerstwie między NATO a Ukrainą (Biuletyn, 1997).

Koniec zimnej wojny to zarazem początek nowej integrującej się Europy, któremu towarzyszyła zmieniająca się architektura bezpieczeństwa. W tym jakościowo nowym układzie sił Sojusz Północnoatlantycki odgrywa kluczową rolę, dąży do stworzenia nowych wzorców współpracy i wzajemnego zrozumienia w regionie euroatlantyckim, biorąc jednocześnie na siebie obowiązki prowadzenia działań stabilizacyjnych. Istotne jest to, że NATO w procesie realizowania strategii, zadań i zobowiązań wychodzi poza obszar swojej odpowiedzialności, tzn. wykonywanie zadań poza Europą.

Tym samym po zimnej wojnie działalność państw opierała się na jakościowo nowych zasadach, które uwzględniały wszelkie zmiany, jakie zachodziły w ich otoczeniu wewnętrznym i zewnętrznym. Warto mieć na uwadze to, że dyskusje i spory o kształt europejskiego systemu bezpieczeństwa nadal trwają od rozpadu bipolarnego podziału świata, niezależnie od rozmów prowadzonych na forum innych europejskich organizacji właściwych w sferze bezpieczeństwa i pokoju (np. OBWE).

Polska po 1989 roku i problemy związane z bezpieczeństwem państwa

Przemiany systemowe zapoczątkowane w naszym kraju i w międzynarodowym środowisku Polski pobudziły także ogólnospołeczną dyskusję na temat bezpieczeństwa państwa. Przedmiot rozważań był bardzo obszerny, wielowątkowy, uwikłany w historyczne doświadczenia, wymuszający przełamanie myślowych skrótów, stereotypów i ogólnospołecznych uprzedzeń (Kamiński, 2002, s. 5). Rozpad dwubiegunowego podziału świata i Związku Radzieckiego zmienił położenie geostrategiczne i geopolityczne wielu państw, w tym samej Rosji, Białorusi i Ukrainy. Lata 90. XX wieku przyniosły również wielkie zmiany na granicach Polski. „Zamiast trzech sąsiadów mamy dziś siedmiu [...]. Stosunki naszego państwa z sąsiadami po 1989 roku są nieustannym przedmiotem rozważań, dyskusji, krytyki i pochwał” (Kamiński, 2002, s. 6). Relacje z państwami graniczącymi mają duże znaczenie z uwagi na wizerunek Polski w świecie, jej rolę w procesie przemian i pokojową współpracę w Europie Środkowej i Wschodniej, w tym bezpieczeństwo tego regionu.

W procesie budowania bezpieczeństwa istotne jest to, że bezpieczeństwo nie jest wartością stałą, lecz ulega ewolucji pod wpływem wielu złożonych czynników zewnętrznych i wewnętrznych. Bezpieczeństwo jest złożoną kategorią, odnosi się do prawie wszystkich dziedzin rozwoju politycznego, społecznego, demograficznego, kulturowego, ekonomiczno-gospodarczego, finansowego, naukowego, technicznego, technologicznego, militarnego itp. Koniec zimnej wojny skutkowało wieloma zmianami w globalnym środowisku bezpieczeństwa i jego postrzeganiu. Wiele państw, bez względu na istniejące powiązania polityczno-gospodarczo-wojskowe, a także poziom rozwoju, musiało poszukiwać nowych rozwiązań w zakresie bezpieczeństwa i obronności. Okazuje się, że okres ten był bardzo istotny dla państw Europy, w tym Środkowo-Wschodniej, ponieważ zerwane zostały stosunki z ówczesnym układem, ale nikt nie kwapił się z przejściem roli hegemonu w tej części świata. W tej złożonej sytuacji osamotnione państwa podejmowały decyzje ukierunkowane na euroatlantycki system bezpieczeństwa, którego podstawowym elementem jest Sojusz Północnoatlantycki, w którym Stany Zjednoczone (jako amerykański filar Sojuszu) przyjmują znaczną część odpowiedzialności za bezpieczeństwo europejskie, a Unia Europejska będzie przede wszystkim finansowo-gospodarczym, europejskim filarem tegoż Sojuszu (Kaczmarek, 1998, s. 29). Pamiętać należy również o tym, że „w latach dziewięćdziesiątych XX wieku nastąpiły poważne przewartościowania w mentalności ludzi generalnie, a polityków w szczególności [...]. Wraz

z oddalaniem się widma wojny globalnej niektórzy politycy, poszukując popularności, w tym szczególnie parlamentarzyści, zaczęli naciskać na obniżanie budżetów obronnych, co skutkowało redukcją sił zbrojnych we wszystkich państwach” (Gołębiewski, 1999, s. 9). Takie decyzje doprowadziły m.in. do tzw. pata militarnego związanego z obniżeniem budżetów obronnych: Kanada w latach 1989–1999 obniżyła ten budżet o 32,0%, Włochy w latach 90. XX wieku o 21,0%, Holandia w latach 1990–2001 o 42,5%, Austria w latach 1991–1995 o 16,0%, Szwecja do roku 1999 o 37,0%, Polska w latach 1990–1995 o 37,0% (Gołębiewski, 1999, s. 10).

Procesy zachodzące w środowisku bezpieczeństwa międzynarodowego, a także nieporozumienia, którym towarzyszyły różne wizje bezpieczeństwa, były podłożem i konsekwencją widocznych partykularnych interesów poszczególnych państw (polityków).

Działania NATO po rozpadzie dwubiegunowego podziału świata

Załamanie systemu dwubiegunowego podziału świata skutkowało upadkiem muru berlińskiego w listopadzie 1989 roku; w październiku 1990 roku Niemcy się zjednoczyły, w grudniu 1991 roku rozpadł się Związek Radziecki oraz nastąpiły zmiany w całej Europie Środkowo-Wschodniej (Kaczmarek, 1998, s. 34). Zmieniła się radykalnie sytuacja polityczna w Europie, co miało również przełożenie na inne regiony świata. Należy mieć świadomość tego, że we współczesnym systemie międzynarodowym doktryna prewencyjna Stanów Zjednoczonych, nowa rola NATO sprowadzająca się do ekspansji w Europie Środkowej i Wschodniej, program Partnerstwa dla Pokoju i członkostwo nowych państw w Sojuszu Północnoatlantyckim, prowadzenie działań wojskowych bez mandatu Rady Bezpieczeństwa ONZ, wzrost potęgi chińskiej na Wschodzie, gwałtowne nasilanie się światowej walki z terroryzmem, walka z pandemią – to czynniki, które wyznaczają kierunki kształtowania środowiska bezpieczeństwa międzynarodowego (Wiśniewski, Żoź-Kuźnia, 2008, s. 133).

Zmiany te w znaczący sposób wpłynęły na decyzje polityczne Sojuszu, który zapoczątkował proces dostosowania swojej strategii i struktur do jakościowo nowej rzeczywistości w sferze bezpieczeństwa nie tylko europejskiego, lecz także globalnego. W tych złożonych warunkach „koncepcja strategiczna przyjęta przez Sojusz nakreślała szerokie ramy bezpieczeństwa państw NATO i otworzyła możliwość współpracy z państwami Europy Środkowej i Wschodniej” (Wiśniewski, Żoź-Kuźnia, 2008, s. 34).

Na rzymskim szczycie NATO w listopadzie 1991 roku przyjęte zostały następujące kierunki działań: instytucjonalne ramy polityczne stworzone dla rozwoju stosunków NATO z jego partnerami w Europie Środkowej i Wschodniej, rozwój współpracy w dziedzinie wojskowej oraz rola NATO w rozwiązywaniu kryzysów i w misjach pokojowych.

Kolejne wydarzenie istotne z punktu widzenia Sojuszu to powołanie 20 grudnia 1991 roku Północnoatlantyckiej Rady Współpracy (NACC) – na posiedzeniu

przedstawiciele 25 państw, po rozpadzie ZSRR, przyjęto do Rady wszystkie pozostałe kraje tego obszaru (obecnie 38). Działalność NACC dotyczy głównie: konsultacji w sprawach politycznych i bezpieczeństwa, analizy budżetów obronnych w kontekście rozwoju gospodarczego oraz przestawienia produkcji obronnej na cywilną; upowszechniania informacji i kontaktów kulturalnych, bezpieczeństwa ekologicznego i współpracy naukowej, koordynacji działalności w przestrzeni powietrznej, współpracy w sytuacjach nadzwyczajnego zagrożenia i udzielania pomocy humanitarnej, doradztwa w sferze przebudowy sił zbrojnych.

Należy zaznaczyć, że Komitet Wojskowy NATO w 1992 roku podjął decyzję o regularnych spotkaniach NACC w celu rozwijania partnerskich kontaktów i współpracy m.in. w ramach misji pokojowych.

Skuteczność działania Sojuszu zależy m.in. od możliwości przystosowania się NATO do zmieniającego się środowiska bezpieczeństwa międzynarodowego. W omawianym okresie podstawowe kierunki zostały sprecyzowane w Nowej Strategii przyjętej w listopadzie 1991 roku, która uwzględniała następujące zagrożenia: dalsze istnienie rosyjskiej potęgi militarnej, zarówno pod względem broni jądrowej (dysponowanie triadą nuklearną), jak i sił konwencjonalnych, którym dorównują tylko Stany Zjednoczone; właśnie etniczne i spory terytorialne w Europie Środkowej i Wschodniej, z możliwością ich przeniesienia się na obszar NATO, zagrożenia stabilizacji i pokoju w krajach europejskiego Południa oraz na Bliskim Wschodzie, rozprzestrzenianie się broni jądrowej i rakiet balistycznych (Oświadczenie, 1991).

Ponadto podjęto decyzję związaną ze zmniejszeniem roli odstraszenia nuklearnego oraz zwiększeniem efektywności i mobilności sił konwencjonalnych, co wiązało się z powołaniem Korpusu Szybkiego Reagowania. Szczególną rolę przypisuje się ustaleniom szczytu brukselskiego, który odbył się w 1994 roku. Podczas jego trwania Sojusz przyjął odpowiedzialność za wspólną politykę zagraniczną i politykę bezpieczeństwa, wskazał na przywiązanie do partnerstwa między Ameryką Północną a Europą, a także wyraził poparcie dla rozwoju europejskiej tożsamości w zakresie bezpieczeństwa. Istotne było również stwierdzenie szczytu o otwartości Sojuszu na członkostwo innych państw europejskich i zainicjowanie uruchomienia Partnerstwa dla Pokoju.

Duże znaczenie dla procesu transformacji Sojuszu Północnoatlantyckiego miała wiosenna sesja, która odbyła się w czerwcu 1996 roku w Berlinie. Podjęto decyzję o powrocie Francji do struktur Sojuszu po 30 latach nieobecności. Zaakceptowana reforma ukierunkowana była na dostosowanie NATO do zmieniających się uwarunkowań polityczno-wojskowych, ponieważ celem Sojuszu nie była już obrona Zachodu przed Związkiem Radzieckim. NATO, a głównie jego europejski filar, miało zapewnić rozładowanie ognisk zapalnych w Europie, przesuując punkt ciężkości z pola militarnego na polityczne (Kaczmarek, 1998, s. 36). Ponadto przyjęto rozwiązania dotyczące podejmowania przez Sojusz działań poza obszarem europejskiej odpowiedzialności, co wymagało dostosowania struktur do jakościowo nowych zadań. Ważną kwestią była konieczność uregulowania relacji NATO z WNP, ze szczególnym

wskazaniem na Rosję i Ukrainę. Problem ten został rozwiązany podczas szczytu w Madrycie w 1997 roku, gdzie podpisano Akt podstawowy o stosunkach dwustronnych Rosja–NATO. W następstwie tego utworzona została Stała Wspólna Rada, która zgodnie z przyjętymi ustaleniami miała spotykać się na szczelbu ministrów spraw zagranicznych i obrony dwa razy w roku, a co miesiąc na poziomie ambasadorów (stałych przedstawicieli w Radzie Północnoatlantyckiej).

Według specjalistów powyższy szczyt był jednym z przełomowych momentów dla współczesnej Europy. Oprócz Aktu Rosja–NATO podpisano także Porozumienie o współpracy i bezpieczeństwie między NATO a Ukrainą, zwiększono kompetencje Rady Partnerstwa Euroatlantyckiego, zaaprobowano koncepcję rozszerzenia NATO o trzech nowych członków: Polskę, Czechy i Węgry. Ta decyzja niewątpliwie zmieniła pod względem jakościowym stosunki międzynarodowe w Europie. Sojusz Północnoatlantycki cechuje się trzema podstawowymi właściwościami, które może zarówno rozwijać, jak i skutecznie wykorzystywać:

1. Opiera się na tych samych wartościach i zbliżonym stopniu rozwoju kultury.
2. Jest silnym Sojuszem obronnym, który skutecznie łączy strategiczne interesy Ameryki Północnej i Europy.
3. Zarówno w traktacie waszyngtońskim, jak i we wspólnocie interesów państw członkowskich NATO tkwi potencjał, który umożliwi wszechstronny rozwój, włączający nawet komponenty ekonomiczne, co umożliwi stworzenie Sojuszu na miarę europejskiej cywilizacji (Kaczmarek, 1998, s. 37).

Sojusz Północnoatlantycki po szczycie madryckim stał się jakościowo nową organizacją polityczno-wojskową, co miało ścisły związek z jego rozszerzaniem:

1. W tym okresie Sojusz liczył 16 państw. Polska, Czechy i Węgry były w trakcie rozmów akcesyjnych. Po ich zakończeniu w 1999 roku stały się pełnoprawnymi członkami tej organizacji.
2. NATO było wówczas powiązane z takimi organizacjami, jak Rada Europy, Unia Europejska.
3. Wokół NATO znajdowały się państwa, które poprzez Partnerstwo dla Pokoju miały ścisły związek z Sojuszem. W trakcie szczytu madryckiego Euroatlantycka Rada Współpracy uzyskała nowe kompetencje, m.in. prawo decydowania w określonych sprawach. Tym samym państwa, które nie były członkami NATO, miały prawo wpływać na podejmowanie decyzji, co miało duże znaczenie odnośnie do utrzymywania pokoju i stabilizacji w Europie.
4. Wszystkie państwa członkowskie Sojuszu były jednocześnie członkami OBWE, przez co miały wpływ na podejmowanie decyzji przez Organizację Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie.
5. W Madrycie uregulowane zostały także stosunki NATO z Federacją Rosyjską. Zakładały one ścisłą współpracę dotyczącą wszystkich problemów europejskiego bezpieczeństwa, od rozbrojenia po działania zbrojne służące utrzymaniu pokoju (Kaczmarek, 1998, s. 38).

Ważność opracowanego wówczas dokumentu wynikała z tego, że:

1. normalizował stosunki NATO z Federacją Rosyjską;
2. wskazywał, że NATO jest głównym elementem systemu;
3. otwierał drogę do rozszerzania NATO na wschód.

Sojusz Północnoatlantycki liczy aktualnie 30 państw, oficjalnym kandydatem do członkostwa w Sojuszu jest Bośnia i Hercegowina, natomiast potencjalnymi kandydatami są Gruzja, Finlandia i Ukraina.

Trzydzieści lat przemian systemowych zaważyło na zmieniającym się środowisku bezpieczeństwa międzynarodowego i poszczególnych państw. Procesom tym towarzyszyła i nadal towarzyszy gra polityczna, w której kooperacja negatywna wpływa na systemy bezpieczeństwa: narodowego, regionalnego, subregionalnego i ogólnoświatowego z utrzymaniem układu sił związanego jednobiegunową hegemonią. Okazuje się, że na skutek upadku bipolarnego podziału świata w stosunkach międzynarodowych obecna stała się dominacja jednego aktora. Należy podkreślić, że „interesy amerykańskie interpretowane były jako zbieżne z dążeniami świata, a model demokracji amerykańskiej miał stanowić wzór. Ze wskazaniem, że lepiej byłoby, gdyby inne kraje obficie z tego wzoru czerpały. Pojęcie bezpieczeństwa zawężono do potrzeb jednego kraju i jego interesów” (Żebrowski, 2005, s. 161).

W złożonym, zróżnicowanym i podzielonym środowisku bezpieczeństwa międzynarodowego Stany Zjednoczone przypisały sobie rolę globalnego przywódcy w celu „utrzymania i powiększenia militarnej przewagi w świecie, zapewnienia trwałej technologicznej wyższości nad wszystkimi państwami czy regionami (sojuszami) świata, zapewnienia trwałego dostępu do światowych surowców strategicznych, szczególnie ropy naftowej, zdobywania nowych i rozszerzania już istniejących rynków zbytu dla swojej gospodarki” (Kubiak, 2003, s. 45). Taki kierunek polityki zagranicznej USA jest uwzględniany w kolejnych Strategiach Bezpieczeństwa Narodowego Stanów Zjednoczonych i doktrynach wojennych. Konfrontacyjny charakter tej polityki jest wyraźnie widoczny w Strategii Bezpieczeństwa Narodowego USA z grudnia 2017 roku, która szczególną uwagę w kontekście wyzwań i zagrożeń poświęca Chinom, Rosji, Iranowi i Korei Północnej. Dokument wskazuje na prymat interesów USA i wskazuje na konieczność współpracy z sojusznikami. „Chiny i Rosja podważają amerykańską potęgę, wpływy i interesy oraz próbują osłabić bezpieczeństwo i dobrobyt USA [...]. W tym samym czasie dyktatury Korei Północnej i Iranu chcą zdestabilizować swoje regiony, zastraszyć Amerykanów oraz ich sojuszników oraz sterroryzować własnych obywateli” (Skrzyp, 1998, s. 38). Kolejnym dokumentem jest nowa doktryna wojenna USA – Ameryka nie pozwoli nikomu zagrozić swej przewadze militarnej i będzie zapobiegać akcjom terrorystycznym, stosując uderzenia wyprzedzające.

Oprócz Sojuszu Północnoatlantyckiego państwa członkowskie tej organizacji leżące na terenie Europy Środkowej i Wschodniej należą również do innych organizacji, ukierunkowanych na wielopłaszczyznową współpracę w celu zapewnienia bezpieczeństwa w tej części Europy. Tymi organizacjami są Grupa Wyszehradzka,

Trójmorze, Inicjatywa Środkowoeuropejska czy też Wyszehradzka Grupa Bojowa. Mając powyższe na uwadze, trzeba przyjąć, że współpraca w sferze bezpieczeństwa w Europie angażuje wiele państw będących członkami wskazanych organizacji, a ponadto jest skierowana do państw regionu niebędących członkami powyższych organizacji. Euroatlantycki model bezpieczeństwa to nie tylko Sojusz Północnoatlantycki i Unia Europejska, ale także wymienione organizacje właściwe w sferze bezpieczeństwa oraz Trójkąt Weimarski.

Na uwadze należy mieć znaczenie strategiczne Niemiec na europejskim teatrze wojny (Nizina Środkowoeuropejska), o którym decydują, oprócz potencjału ludnościowego i ekonomicznego, przede wszystkim położenie geograficzne oraz operacyjne przygotowanie terytorium kraju. Położenie Niemiec z góry przesądza o kluczowym znaczeniu ich terytorium nie tylko na europejskim teatrze wojny, lecz także w odniesieniu do stosunków gospodarczych i wymiany handlowej między wschodem a zachodem oraz północą i południem Europy (Skrzyp, 1998, s. 38).

Europa Środkowo-Wschodnia po rozszerzeniu NATO

Przeobrażenia społeczno-polityczno-gospodarcze końca lat 80. XX wieku zmieniły układ sił w Europie Środkowo-Wschodniej. „Rozpad Związku Radzieckiego i Czechosłowacji oraz zjednoczenie Niemiec spowodowały, że Polska znalazła się w otoczeniu siedmiu państw, zamiast trzech. Na wschodzie w bezpośrednim sąsiedztwie Polski jako państwa powstały: Rosja, Białoruś, Litwa, Ukraina; na południu Słowacja i Czechy; na zachodzie zjednoczone Niemcy. Nasz kraj znalazł się w jakościowo nowej sytuacji niż był w okresie istnienia Układu Warszawskiego. Zmieniło się bowiem jego położenie geostrategiczne, mimo że nie uległy zmianie ani położenie geograficzne, ani wielkość i kształt terytorium państwa” (Skrzyp, 1998, s. 3).

Bezpieczeństwo wskazanych państw zależy nie tylko od ich położenia względem państw sąsiednich, lecz także od wielu innych czynników, wśród których kluczowe znaczenie mają zarówno globalny układ sił, sytuacja polityczno-militarna Europy (w tym w państwach położonych w najbliższym otoczeniu Polski), jak i przynależność do międzynarodowych organizacji o charakterze polityczno-militarnym i finansowo-gospodarczym.

W aspekcie prowadzonych rozważań na uwagę zasługuje bezpieczeństwo państw członkowskich NATO na wschodniej flance, z uwzględnieniem państw graniczących niebędących członkami tej organizacji. Punktem odniesienia będzie „Polska, która leży w szczególnie ważnym strategicznie miejscu Europy. W sensie politycznym jest to miejsce, w którym NATO styka się ze swoimi najważniejszymi partnerami strategicznymi – Rosją i Ukrainą” (Koziej, 1999, s. 5). Te uwarunkowania sprawiają, że bezpieczeństwo Polski jest w dużej mierze funkcją relacji między wspomnianymi państwami a Sojuszem Północnoatlantyckim. Należy mieć na uwadze to, że Polska, będąc państwem granicznym NATO, jest narażona na zagrożenia skierowane nie tylko przeciwko naszemu krajowi, lecz także przeciwko innym

państwom członkowskim NATO. Dlatego w dalszej perspektywie powinno to nas skłaniać do działań ukierunkowanych na kolejne rozszerzanie Sojuszu, co łagodziłoby negatywne skutki granicznego położenia Polski. W tej złożonej sytuacji Polska, będąca państwem członkowskim NATO, cały czas znajduje się pod presją zagrożeń dotyczących tej wspólnoty sojuszniczej.

Na szczególną uwagę zasługują jednak czynniki związane z sąsiedztwem państw niebędących członkami NATO. Rosja jest obszarem zwiększonego ryzyka. „Największym sąsiadem Polski jest Rosja; od rozwoju sytuacji w tym kraju zależy stan bezpieczeństwa nie tylko w regionie i w wymiarze europejskim, lecz także w skali globalnej. Niestabilność w Rosji może być szczególnie niebezpieczna dla Polski” (Koziej, 1999, s. 9). Dlatego za potencjalnie niebezpieczną dla Polski (i pozostałych państw członkowskich NATO) należy uznać militaryzację Obwodu Kaliningradzkiego.

Zagrożenia związane z potencjałem militarnym Federacji Rosyjskiej zależą od woli polityków co do jego wykorzystania. Rosja ze względu na swój potencjał militarny jest nadal mocarstwem ponadregionalnym, z którym należy się liczyć. Przy aktualnym poziomie globalnego bezpieczeństwa i relacji międzynarodowych można przyjąć, że Europa może ponownie stać się obszarem rywalizacji o dominację i wpływy między Waszyngtonem a Moskwą. Kształt polityki międzynarodowej będzie zależał m.in. od charakteru polityki zagranicznej prowadzonej przez Stany Zjednoczone i Niemcy po wyborach prezydenckich i kanclerskich, które rozstrzygnęły się w 2021 roku, szczególnie w kontekście konfliktu zbrojnego Rosja – Ukraina.

Drugim sąsiadem Polski istotnym z punktu widzenia bezpieczeństwa jest Ukraina. „Rozwój poprawnych stosunków polsko-ukraińskich, opartych na historycznym pojednaniu, zaniechaniu roszczeń terytorialnych oraz na współpracy w rozwiązywaniu problemów mniejszości narodowych zgodnie ze standardami międzynarodowymi jest czynnikiem zwiększającym bezpieczeństwo Polski, a także bezpieczeństwo w regionie i całej Europie. W razie niepowodzenia demokratycznych przemian na Ukrainie mogą wystąpić zagrożenia kryzysowe na dużą skalę o trudnych do opamiętania konsekwencjach” (Koziej, 1999, s. 9). Na aktualny system bezpieczeństwa Ukrainy, NATO i Unii Europejskiej wpływ ma wewnętrzny konflikt militarny z Rosją, który został umiędzynarodowiony i kształtuje poziom bezpieczeństwa regionu.

Dla bezpieczeństwa i obronności Polski oraz całej Europy znaczące jest sąsiedztwo suwerennej Białorusi. Ewentualny niekorzystny rozwój sytuacji w tym państwie może zagrażać bezpieczeństwu Polski (Koziej, 1999, s. 10). „Stosunki polsko-białoruskie układają się znacznie poniżej oczekiwań. Bierze się to stąd, że sposób wykonywania władzy osobiście przez prezydenta Łukaszenkę przyczynia się do autoryzacji Białorusi” (Kamiński, 2002, s. 15).

Litwa i Słowacja „nie stwarzają zagrożenia o skali strategicznej dla bezpieczeństwa Polski. Rozwój dobrosąsiedzkich stosunków z tymi państwami wpływa stabilizacyjnie na bezpieczeństwo w naszym regionie. Nie ma powodów, aby przypuszczać, że te relacje i tendencje mogą ulec jakiemuś dramatycznemu złamaniu” (Koziej, 1999, s. 10).

Czechy i Niemcy „to partnerzy w NATO, wzmacnia to poczucie bezpieczeństwa i zmienia sytuację strategiczną Polski. Zacieśnianie współpracy i przyjaźń z Niemcami ma historyczne znaczenie dla obecnego i następnych pokoleń Polaków” (Koziej, 1999, s. 10). Spośród sąsiadów Polski „Niemcy są jedynym państwem, które w wyniku przemian społeczno-politycznych w Europie nie uległo rozpadowi, a wręcz odwrotnie – nastąpiła integracja dwóch państw niemieckich [...]. O ich znaczeniu strategicznym na europejskim teatrze wojny decydują, oprócz posiadanego potencjału ludnościowego i ekonomicznego, przede wszystkim ich położenie geograficzne oraz operacyjne przygotowanie terytorium kraju” (Skrzyp, 1998, s. 37).

Położenie geostrategiczne państw Europy Środkowej i Wschodniej jest wyjątkowo złożone. Rozpad Związku Radzieckiego sprawił, że Rosja znalazła się w otoczeniu nowych państw o zróżnicowanych potencjałach: ekonomicznym, demograficznym i militarnym. Terytorium Rosji uległo zmniejszeniu, a najbardziej wysuniętą na zachód rubieżą tego kraju stała się niewielka, oderwana od Rosji enklawa kalininградzka (Kamiński, 2002, s. 7). Jest ona ważnym przyczółkiem dla Rosji, o dużym znaczeniu strategicznym, a także politycznym. Silnie zmilitaryzowana, pozwala Rosji na sprawowanie kontroli nad tą strefą Bałtyku i przyległymi terenami. Budzi to zrozumiały niepokój państw basenu Morza Bałtyckiego (w tym członkowskich NATO). „Zakładając wybuch konfliktu zbrojnego na Białorusi lub na Ukrainie [wewnętrzny konflikt zbrojny na Ukrainie z Rosją trwa od lutego 2014 roku – przyp. aut.], ewentualny samowolny przemarsz wojsk rosyjskich przez terytorium Polski może doprowadzić do konfliktu nie tylko lokalnego, ale nawet ogólnoeuropejskiego. Należy też podkreślić, że region kalininградzki jest miejscem ścierania się interesów polityczno-militarnych kilku państw, co może doprowadzić w przyszłości do spięć w tej części Europy. Niezależnie przecież od tego, jaką rolę Obwód Kalininградzki będzie spełniał w polityce Rosji, jakiegokolwiek zewnętrzne próby osłabienia więzi enklawy z Moskwą mogą tylko ożywić siły nacjonalistyczne w Rosji, ze skutkami katastrofalnymi dla całego regionu” (Kamiński, 2002, s. 8–9). Warto mieć na uwadze to, że Rosja prowadziła aktywne działania informacyjne mające na celu utrudnienie integracji Polski z zachodnimi strukturami polityczno-wojskowymi.

Zważywszy na proces rozszerzania NATO, Rosja koryguje swoje plany operacyjne, w tym akcentując rolę czynnika jądrowego. „W przypadku bezpośredniego zagrożenia dla suwerenności i integralności terytorialnej Rosji, powstałego w wyniku agresji z zewnątrz, Rosja uzna za możliwe i uzasadnione użycie wszelkich dostępnych środków, włącznie z bronią jądrową. Rosjanie podejmują wspólne działania sił zbrojnych Rosji, Białorusi, Chin, Mongolii. Na podkreślenie zasługują jednak bezpośrednie kontakty wojskowe Rosji i Białorusi, w ramach Związku obu krajów” (Kamiński, 2002, s. 9). Wzrost liczebności członków NATO zmusza Rosję do szukania alternatywy, którą ma być zbliżenie się do Chin (Wiadomości, 1998).

Stanowisko Rosji związane z prowadzoną polityką zagraniczną i militarną, podejmowanie badań nad nowymi środkami fizycznej destrukcji (broń hipersoniczna), dozbieranie Zachodniego Okręgu Wojskowego oraz enklawy kalininградzkiej

mają ścisły związek z rozbudową infrastruktury NATO na terytorium państw Europy Środkowej i Wschodniej przynależnych do Sojuszu (byłe państwa członkowskie Układu Warszawskiego). „Doktryna wojskowa Rosji (z 2014 roku) za najważniejsze zagrożenie uznaje zwiększanie potencjału militarnego państw NATO i zbliżanie ich infrastruktury wojskowej do rosyjskich granic. Jednym z kluczowych zadań państwa w sferze bezpieczeństwa jest zatem wzmocnienie zachodniej, graniczącej z Sojuszem, flanki, w skład której wchodzi Zachodni Okręg Wojskowy (ZOW) i Południowy Okręg Wojskowy (POW)” (Dyner, 2018).

Specyficzny element uwarunkowań obronnych państw członkowskich NATO stanowią zagrożenia niemilitarne o charakterze ponadnarodowym, takie jak: terroryzm, zorganizowana przestępczość, rozprzestrzenianie broni masowej zagłady, dewastacja środowiska naturalnego, katastrofy cywilizacyjne, masowe przemieszczanie się ludności na obszar odpowiedzialności NATO i Unii Europejskiej, epidemie i pandemie, dewiacje społeczne, umiędzynarodawiane wewnętrzne konflikty zbrojne, wzmożona penetracja służb specjalnych, wyścig zbrojeń, prowadzone badania nad nowymi środkami fizycznej destrukcji człowieka i jego środowiska, globalna inwigilacja, globalna wojna informacyjna, walka o dostęp do naturalnych surowców energetycznych i zasobów bezpiecznej słodkiej wody, kontrola kosmosu i umieszczanie w nim platform z uzbrojeniem, cyberterroryzm i przestępstwa komputerowe, ekstremizm prawicowy, ruchy nacjonalistyczne o zróżnicowanym podłożu, a także nieracjonalna polityka sprawujących władzę, co najczęściej jest źródłem sytuacji konfliktogennych. Rozpoznawanie wskazanych zagrożeń i przeciwstawianie się im jest obowiązkiem wszystkich państw członkowskich Sojuszu. Okazuje się, że zachodzące transformacje strukturalne, narodowościowe i ustrojowe w Europie Środkowo-Wschodniej sprawiają, iż państwa tego regionu narażone są na oddziaływanie tych zagrożeń.

Państwa członkowskie NATO zapewniają swoje bezpieczeństwo, uznając i przestrzegając postanowień Karty Narodów Zjednoczonych, OBWE i zobowiązań państw członkowskich Sojuszu Północnoatlantyckiego, a także narodowych strategii obronnych. Ogólnym celem obrony NATO jest zapewnienie bezpiecznych warunków realizacji interesów jego członków oraz ich ochrona przed zewnętrznymi i wewnętrznymi zagrożeniami kryzysowymi i wojennymi. Stosownie do charakteru tych interesów oraz wynikających z nich strategicznych celów, państwa członkowskie NATO w sferze bezpieczeństwa zewnętrznego określają sposoby strategicznego wykorzystania posiadanych potencjałów do przeciwstawienia się zagrożeniom w czasie pokoju, kryzysu i wojny.

Dyskusja i wnioski

Realizacja zadań ukierunkowanych na bezpieczeństwo i utrzymanie pokoju na kontynencie europejskim (priorytet) wymaga zaangażowania wszystkich państw, bez względu na sojusze polityczno-wojskowe i finansowo-gospodarcze. Mając na

uwadze procesy zachodzące w skali globalnej, trwającą wojnę informacyjną, pandemię itp., konieczne jest poszukiwanie rozwiązań pozwalających na budowanie pokoju i bezpieczeństwa. W związku z tym należy przyjąć, że:

1. Pokój i stabilizacja na naszym kontynencie mogą nadal być utrzymane, jeżeli zostanie zrealizowana idea zbudowania euroatlantyckiego systemu bezpieczeństwa.
2. Europejski system bezpieczeństwa powinien opierać się na następujących filarach:
 - Unii Europejskiej, Radzie Europy i OBWE, jako kluczowych elementach współpracujących z Sojuszem Północnoatlantyckim. Zaangażowanie państw Europy Środkowej i Wschodniej przyczyniać się będzie do zwiększania stabilności i pokoju, co leży w interesie wszystkich państw tego kontynentu;
 - bliskiej współpracy opartej na strategicznym porozumieniu między NATO a Ukrainą.
3. Budowa euroatlantyckiego systemu bezpieczeństwa wymaga przestrzegania zasad określonych w Karcie Narodów Zjednoczonych i Akcie Końcowym OBWE. Z dokumentów tych wynika, że w określonych sytuacjach mogą mieć miejsce akty przemocy zbrojnej, a w celu ich przeciwdziałania niezbędne będzie użycie sił zbrojnych. Oznacza to konieczność przestrzegania następujących zasad:
 - każde państwo powinno uwzględniać sprawy bezpieczeństwa nie tylko swojego kraju, lecz także innych; w tych warunkach dążenie do przywództwa lub przewagi nie powinno mieć miejsca;
 - stosunki między państwami musi cechować powściągliwość, a nie poszukiwanie jednostronnych korzyści;
 - niezbędne jest stałe usuwanie przyczyn nieufności – państwa, w stosunku do których ma się uzasadnione zaufanie, nie stwarzają niebezpiecznych sytuacji; należy więc dążyć do osiągnięcia tego rodzaju celu przez działalność budzącą zaufanie;
 - utrzymywanie i pogłębianie współpracy we wszystkich dziedzinach zawsze służy obopólnym korzyściom;
 - nieodzwonne jest stałe ograniczanie zbrojeń, które likwiduje przewagę, oraz zapewnienie utrzymywania równowagi na bardzo niskim poziomie we wszystkich obszarach;
 - dokonywanie przedsięwzięć rozbrojeniowych musi zapewniać większe bezpieczeństwo; zmniejszanie jednego rodzaju zbrojeń z równoczesnym zwiększeniem innych, zazwyczaj jakościowo lepszych, przyczynia się do niestabilności i zmusza do rozpoczęcia nowych kroków rozbrojeniowych;
 - należy jakościowo zmienić strukturę sił zbrojnych w celu uniemożliwienia im dokonywania inwazji lub zaskakującej agresji.
4. Mimo że przedstawiony euroatlantycki system bezpieczeństwa najlepiej służy utrzymaniu stabilizacji i pokoju na kontynencie oraz wydaje się najbardziej prawdopodobnym rozwiązaniem, nie można wykluczyć przyjęcia innego

wariantu, nawet różniącego się od przedstawionego w niniejszym opracowaniu. Ten stan rzeczy wymaga stałego śledzenia rozwoju sytuacji w Europie i świecie, aktywnego w tym udziału wszystkich zainteresowanych państw i organizacji, a więc i naszego kraju, oraz elastycznego rozwiązywania rodzących się problemów.

5. Za niezbędne należy uznać, by stworzony system dysponował niezawodnymi mechanizmami politycznymi, ekonomicznymi, a także militarnymi, które byłyby w stanie uniemożliwić pojawienie się przypadkowych konfliktów i jednocześnie byłyby zdolne do przeciwstawienia się sytuacjom kryzysowym.

Postępująca niepewność związana z przyszłością państw, a także organizacji międzynarodowych ma ścisły związek z takimi zjawiskami, jak:

- przyspieszanie procesów globalizacji, a także ich wymiar ilościowy i jakościowy oraz różnorodność;
- tworzenie światowego społeczeństwa cybernetycznego;
- różnice w rozwoju między Północą a Południem, niekontrolowany przepływ ludności, zaburzenia społeczne i wzrost przestępczości transnarodowej;
- niekontrolowana proliferacja broni masowej zagłady i technologii podwójnego zastosowania;
- nieograniczone przestrzenia, odległością i czasem możliwości pojawiania się różnorodnych szans i zagrożeń;
- kryzysy finansowe, mogące łatwo rozprzestrzeniać się w skali globalnej i hamować wzrost gospodarczy poszczególnych państw (Żebrowski, 2010, s. 21–22).

Ponadto zwiększa się świadomość, że nie żyjemy w świecie, który będzie trwał w nieskończoność, ale w świecie, którego bliższa i dalsza przyszłość zależy od naszej zdolności radzenia sobie z możliwościami i ograniczeniami (Turbulewicz, 2004, s. 16) także w europejskim środowisku bezpieczeństwa.

Bibliografia

- Biuletyn Departamentu Integracji z NATO* (1997). Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, nr 2.
- Dyner, A.M. (2018). Rosja wzmacniania zachodnią flankę. *Biuletyn Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych*, 173.
- Gołębiewski, J. (1999). Bezpieczeństwo narodowe RP. *Zeszyt Problemowy Towarzystwa Wiedzy Obronnej*, 1.
- Kaczmarek, J. (1998). Modele bezpieczeństwa europejskiego. *Zeszyt Problemowy Towarzystwa Wiedzy Obronnej*, 2.
- Kamiński, S. (2002). Bezpieczeństwo Polski: problemy i wyzwania. W L. Bujan, R. Gajda, A. Karpiński, M. Zdziech (Red.), *Współdziałanie organów pozamilitarnych z wojskami operacyjnymi i OT w czasie stanów nadzwyczajnych*. Biuletyn Towarzystwa Wiedzy Obronnej.
- Koziej, S. (1999). Strategiczne założenia obronności Rzeczypospolitej Polskiej po wstąpieniu do NATO. *Mysł Wojskowa*, 3.
- Kubiak, K. (2003). Jednobiegunowe ryzyko. *RAPORT*, 7.

- Narski, Z. (2004). *O dyktaturze kapitału globalnego*. Wydawnictwo SUSPENS.
- Oświadczenie NATO w sprawie nowej strategii z 28 listopada 1991 roku (1991). *Przegląd międzynarodowy – materiały i dokumenty*.
- Skrzyp, J. (1998). Geostrategiczne położenie Polski. *Zeszyt Problemy Towarzystwa Wiedzy Obronnej*, 3.
- Śmiałek, W. (2001). Zaangażowanie RP w utrzymywanie i przywracanie międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa (pod auspicjami organizacji międzynarodowych i w wymiarze sojuszniczym). W J. Tymanowski (Red.), *Współczesne problemy globalne a bezpieczeństwo europejskie*. Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Tubielewicz, A. (2004). *Zarządzanie strategiczne w biznesie międzynarodowym*. Wydawnictwa Naukowo-Techniczne.
- Wiadomości. Ośrodek Studiów Wschodnich (1998), nr 200(1761), 5 listopada 1998.
- Wiśniewski, J., Żodź-Kuźnia, K. (2008). *Mocarstwa współczesnego świata. Problem przywództwa światowego*. Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Żebrowski, A. (2005). *Ewolucja polskich służb specjalnych. Wybrane obszary walki informacyjnej (wywiad i kontrwywiad w latach 1989–2003)*. Wydawnictwo Abrys.
- Żebrowski, A. (2010). *Wywiad i kontrwywiad XXI wieku*. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji.

Biogramy autorów

Andrzej Żebrowski – prof. zw. dr hab. inż., profesor nauk społecznych w zakresie nauk o polityce, kierownik Katedry Bezpieczeństwa Wewnętrznego Instytutu Nauk o Bezpieczeństwie Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Kierunki badawcze: bezpieczeństwo wewnętrzne i zewnętrzne państwa, służby specjalne, walka informacyjna. Autor publikacji: *Kontrola cywilna nad Siłami Zbrojnymi Rzeczypospolitej Polskiej* (1997), *Przywileje i immunitety dyplomatyczne i konsularne podczas konfliktu zbrojnego* (1999), *Czynności operacyjno-rozpoznawcze (regulacje prawne)* (2000), *Kontrola cywilna nad służbami specjalnymi III Rzeczypospolitej* (1989–1999), *Zagadnienia politologiczno-prawne* (2001), *Ewolucja polskich służb specjalnych. Wybrane obszary walki informacyjnej (wywiad i kontrwywiad w latach 1989–2003)* (2005), *Wywiad i kontrwywiad XXI wieku* (2010), *Zwalczanie przestępczości zorganizowanej w Unii Europejskiej. Zagadnienia politologiczno-prawne* (2011), *Zarządzanie kryzysowe elementem bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej* (2012), *Walka informacyjna w asymetrycznym środowisku bezpieczeństwa międzynarodowego* (2016), *Informacja jednym z elementów bezpieczeństwa państwa. Wybrane aspekty* (2017), *Globalna przestrzeń zagrożeń. Wybrane aspekty* (2018). Autor licznych artykułów związanych ze wskazanymi obszarami badawczymi.

Izabela Szkurłat – dr nauk społecznych w zakresie nauk o polityce, specjalność polityka bezpieczeństwa. Adiunkt w Katedrze Bezpieczeństwa Narodowego Akademii Pomorskiej w Słupsku. W Wydawnictwie Naukowym Akademii Pomorskiej w Słupsku opublikowała książkę *Terroryzm a polityka bezpieczeństwa państw Europy Zachodniej na przełomie XX i XXI wieku* (2018). Autorka i współautorka artykułów związanych m.in. z tematyką terroryzmu i ochrony granic. Obszary zainteresowań: bezpieczeństwo międzynarodowe, bezpieczeństwo lokalne, konflikty, zjawisko migracji i terroryzm międzynarodowy.